

Jiří ŠÍL: Osobnost Františka Adámka (16. 10. 1907 – 8. 11. 1989)

Pravěk – Nová řada 11, 2002, s. 444-448.

Osobnost moravského amatérského archeologa a významného rukopisného obránce Františka Adámka dlouho postrádala svůj biografický medailon. Snad to zavinilo datum jeho úmrtí doslova v předvečer listopadové revoluce 1989 anebo předchozí dlouholetý život v ústraní, že ani Adámkův skon neinicioval podrobnější zhodnocení díla tohoto obětavého a nekonvenčního badatele. Letos je tomu již 30 let, co na podzim 1972 završil své dlouholeté veřejné působení na poli archeologie uzavřením publikační činnosti v daném oboru a odchodem z postu jednatele Moravského archeologického klubu. Ve službách archeologie strávil bezmála padesát let, nemalou část z toho jako amatér.

Adámek se narodil v rodině sedláka v dnešním Brně-Obřanech 16. října 1907. Poprvé se objevil v roli badatele na tamějším Hradisku v létě 1924. Přivedl jej tam ještě jako studenta prostějovské obchodní akademie místní učitel Eduard Vodička, který kolem sebe tehdy zformoval skupinu archeologů-amatérů (Bedřich Vyskočil, Leopold Kučera, později Vítězslav Vyskočil a Alois Říčka). Vlastní pílí a samostudiem se Adámek vypracoval v badatele, jehož význam postupně překročil hranice nejužšího regionu. Velkou oporou mu od počátků byla jeho matka Karolína, rozená Srbová, která jej podporovala v humanitních studiích a sama od synova útlého dětství prováděla povrchové sběry archeologického materiálu na rodinných polích v okolí. V době působení Vodičkovy, později již Adámkovy vlastní výzkumné družiny na obřanském Hradisku došlo k postupnému přesouvání badatelské práce od pohřebních k metodicky a dokumentačně náročnějším sídelním objektům. Kromě tohoto naleziště prozkoumala zmiňovaná skupina archeologických amatérů několik lokalit v okolí Brna-Maloměřic. Odtud pochází i asi nejznámější Adámkův nález, odkrytý společně s A. Říčkou v květnu 1941, bronzové laténské kování z nedochované dřevěné nádoby. Po dlouhou dobu se však nenaskytla příležitost publikovat výsledky obětavé archeologické práce této skupiny osob v odborném periodiku.

Až na konci třicátých let (zřejmě r. 1937) si všiml známý paleontolog a speleolog prof. Karel Absolon článku v denním tisku o zakladateli moravské archeologie MUDr. Jindřichu Wankelovi. Rozhodl se kontaktovat autora, úředníka Hypoteční banky Adámka, a nabídl mu k dispozici rodinnou pozůstalost (Absolon byl, jak známo, Wankelovým vnukem z matčiny strany) k sepsání životopisu světově proslulého

badatele. Později, v roce 1953 svěřil Absolon Adámkovi také původní nálezovou zprávu z Wankelova výzkumu v jeskyni Býčí skála s tím, aby o tomto epochálním nálezu napsal knihu. Absolon poskytl mladému amatérovi také prostor v jím redigovaném časopise *Příroda*, který v letech 1939-1946 otiskl 10 Adámkových článků (vesměs nálezové zprávy, dále typologie pravěké štípané industrie ale také pozoruhodný nekrolog L. Niederleho) a několik recenzí knih.

V roce 1946 uzavřel Adámek své dlouholeté působení na obřanském hradišti posledními výkopovými pracemi, tentokrát již z pověření Státního archeologického ústavu. Se změnou příslušných zákonných norem totiž přecházelo terénní archeologické bádání ve 40. letech 20. století definitivně do působnosti a pod dohled odborných institucí. Tehdy Adámek volně přešel k tvorbě monografie o Hradisku u Brna-Obřan. Prakticky ihned po dokončení textu této knihy v roce 1953 začal psát pojednání o Wankelově Býčí skále. Pak do jeho života vpadla s neúprosností realita komunistického režimu.

Nejprve byl vyhozen po 25 letech ze zaměstnání a v těžké existenciální nouzi se léčil po prodělaném infarktu. V roce 1954 byl zatčen, když organizoval finanční sbírku pro rodiny zatčených kolegů z banky, a odsouzen k dvěma a půl letům v „nápravně-výchovném zařízení“ v Brně-Cejlu. Po propuštění z vězení byl v roce 1956 přijat na místo konzervátora, preparátora a technika v Ústavu Anthropos Moravského zemského muzea (dále MZM), kde pracoval až do svého předčasného odchodu do důchodu v roce 1969. Po dobu působení na tomto pracovišti nejenže vedl výzkumy řízené R. Musilem, J. Jelínkem a K. Valochem, ale byla konečně vytištěna i jeho nejvýznamnější archeologická publikace o obřanském Hradisku. V r. 1958, díky kontaktům vedení MZM, posloužilo Adámkem získané spálené dřevo z opevnění Hradiska u Obřan ke získání jednoho z prvních radiokarbonových dat v tehdejším Československu.

S výjimkou let 1945-1954 zůstával dosah Adámkovy působnosti omezen víceméně na rodný region. Po druhé světové válce ale v souvislosti s wankelovskou tematikou navázal přes K. Absolona kontakty s muzei v Olomouci a v Tovačově. Protože od roku 1947 již nemohl samostatně kopat v terénu, zaměřil se na přednášení a tvorbu výstav. Adámek se kupříkladu spolupodílel na jaře 1947 s Absolonem na přípravě wankelovské výstavě pro olomoucký Vlastivědný spolek musejní a byl posléze zvolen kustodem tamních muzejních sbírek. Téhož roku začal zpracovávat i tovačovský archeologický fond společně s unikátní etnografickou sbírkou lidových výšivek

shromážděných Františkou Xaverou Běhálkovou. Výrazně vzrostl také počet jeho veřejných přednášek, kterých za svůj život jako výborný vypravěč a debatér absolvoval kolem stovky.

Na začátku 70. let se s wankelovským jubileem nálezů z Býčí skály začalo zajímat Okresní vlastivědné muzeum v Blansku prostřednictvím ředitele Václava Grolicha o Adámkovy příspěvky k tomuto tématu. V roce 1971 vyšel ve výročním sborníku, vypraveném blanenským muzeem, Adámkův výtah z rukopisu knihy *Z kroniky moravského obrození – život a dílo Jindřicha Wankla* pod názvem *Dr. Jindřich Wankel a moravská prehistorie*. Samotná monografie o skupině badatelů z okruhu Wankelovy rodiny nevyšla dodnes. Ještě se podařilo v roce 1972 publikovat drobnou stať o Wankelových výzkumech v Josefovském údolí v Moravském krasu a vytisknout knihu *Halštatský pohřeb v Býčí skále*. Celkem příznačně se na ni, stejně jako v případě *Pravěkého Hradiska u Obřan*, neobjevila jediná recenze.

Jednou z příčin Adámkova přehlížení byla jeho přímá, poctivá a neústupná povaha v kombinaci se značně nekonformními názory, zejména v otázce etnogeneze Slovanů. Přestože si uvědomoval slabiny teorie autochtonity, zůstal po celý život jejím zastáncem. Adámek se také důsledně věnoval obraně osobností národního obrození a celého jejich vědeckého odkazu. Kromě tzv. Wankelovy školy byli jeho vzory František Palacký, Pavel Josef Šafařík, Čeněk Zíbrt, Josef Ladislav Píč a další osoby, které vesměs pojila jedna kulturně-historická souvislost – všichni obhajovali pravost tzv. Rukopisů královédvorského a zelenohorského (RKZ).

Zde můžeme hledat další důvod, proč Adámek, přes všechnu jeho píli a schopnosti nedosáhl v archeologii významnějšího uznání a postavení. Být zastáncem pravosti RKZ se „nenosilo“ od dob velkých bojů na konci 19. století až do vystoupení fyziologa a vitalistického filozofa Františka Mareše v roce 1927. Byla to Marešova kniha *Vědecké metody realismu*, která Adámka zcela získala do služeb rukopisné obrany, v níž setrval, za cenu opomíjení a podezírání, až do svého skonu. Od roku 1933 byl ve spojení s pražskou Československou společností rukopisnou a r. 1937 se stal jejím členem. Nejprve na sebe upozornil svými přednáškami o prehistorii Slovanů a RKZ; vzápětí nato začal i hojně publikovat ve spolkovém časopise *Zprávy ČSR*. V roce 1939 dokonce založil a organizačně vedl pobočku rukopisné společnosti v Brně, do jejíhož čela byl zvolen Karel Absolon. Oběma tato činnost přinesla po druhé světové problémy. Adámek byl dokonce jako známý kritik masarykovského realizmu v květnu 1945 zatčen.

Z dalších osob, které byly Adámkovými současníky a věřily ne-li v pravost, tedy aspoň ve smysluplnost další diskuze o RKZ, jmenujme drahotušského děkana a vlastivědce Františka Příkryla, amatérského archeologa ve Starém Městě u Uherského Hradiště Antonína Zelnitia, publicistu Karla Hornoffa alias Ilju Karpatějeva, slovinského publicistu a bývalého armádního důstojníka Davorina Mariu Žunkoviče, archeology Ivana Borkovského, Viléma Hrubého a Jiřího Krále.

Adámek se často dovolával výsledků práce těchto osob při své obhajobě RKZ, kde se zaměřil hlavně na srovnávání líčení života starých Slovanů a vývoje vědeckého poznání v této otázce od dob nalezení Rukopisů. Širší význam těchto výzkumů RKZ chápal především ve smyslu prokázání delší tradice a větší vyspělosti kultury Slovanů v dobách, kdy vystoupili z anonymity prehistorie. V tom se zásadně rozcházel s myšlením racionalistického proudu české vědy, který na poli historických věd představovala tzv. Gollova škola a v rovině kulturně-politické Masarykovi realisté. Nicméně dovedl ocenit také dílo osobností s nimiž se názorově rozcházel. Markantně se to projevilo v jeho úctě k Jaroslavovi Gollovi nebo Luborovi Niederlemu. Např. právě Niederleho *Slovanské starožitnosti* hojně využíval k dokazování teze, že obraz starých Slovanů v RKZ se neshoduje s představami obrozených romantiků, ale se stavem poznání o sto let později, v čemž spatřoval jeden z dokladů autenticity Rukopisů. Potvrzení svých názorů o kulturní vyspělosti starých Slovanů viděl i ve výsledcích rozsáhlých výzkumů velkomoravských hradisek po 2. světové válce.

Ke konci života se Adámek snažil prosadit i na poli historie, ale jeho kniha *Tataři na Moravě*, která vyšla až z pozůstalosti v roce 1999, velmi utrpěla formálními chybami a nerespektováním pravidel historické metodiky a kritiky.

Adámkova aktivita v řadách obrany RKZ byla sice známa, ale na rozdíl od činnosti archeologické nedosáhla až donedávna širšího zhodnocení, navíc mu spolu s častými rodinnými obtížemi vydatně komplikovala život. Největší tragédií Adámkova osudu byla jeho názorová přímočarost. Způsobovala mu mnohá bolestná zklamání, neboť velkou měrou prosazoval stanoviska, která jeho současníci považovali za překonaná nebo vyvrácená. Svou myšlenkovou zakotveností v odkazu obrozenectví, národovectví a panslavismu se prostě nehodil do doby ve které žil a kterou nechápal nebo chápat nechtěl. Ale přestože jeho pozemskou pouť provázelo mnoho hořkosti, v konečném výčtu zůstal vítězem, protože dokázal se ctí překonat zatrpklost – nemoc, jež provází zneuznané.

Jiří Šíl